

ครองเรือน-ครองรัก จักเลิศแก่ ด้วยครองธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในโอกาสครบรอบการแต่งงาน ๓๐ ปีของ

คุณวิรัช ธนอมจิตร

และ

คุณพิมพ์สุภา (จงจันทรรักษา) ธนอมจิตร

ครองเรือน-ครองรัก จักเลิกแท้ ด้วยครองธรรม

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-90104-7-7

พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ - มิถุนายน ๒๕๔๕

๑,๐๐๐ เล่ม

- คุณธาวีษ-คุณนันทเดช ธนอมจิตร

พิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบการแต่งงาน ๓๐ ปี

ของคุณวิรัช ธนอมจิตร และคุณพิมพ์สุภา (จางจินตร์กษา) ธนอมจิตร

ผู้เป็นบิดามารดา

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถ.เทศบาลรังสฤษฏ์เหนือ

แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทร. ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๐ แฟกซ์ ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๖

อนุโมทนา

ในโอกาสแห่งมงคลวาร ที่การแต่งงานของคุณวิรัช ถนอมจิตร และคุณพิมพ์สุภา (จงจินตรักษา) ถนอมจิตร เวียนมาบรรจบครบ ๓๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๔๙ นี้ คุณธาวีษ ถนอมจิตร และคุณนันทเดช ถนอมจิตร ผู้เป็นบุตร มีความระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ที่ได้ให้ความรัก ความอบอุ่น อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูให้เป็นคนดี ปลุกฝังให้รักชาติศรัทธา ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอันเป็นสรวง และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มาโดยตลอด รวมถึงเสียสละและ บำเพ็ญ ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม จึงประสงค์จะแสดงมุทิตา จิตด้วยกตัญญูกตเวทิตาในพระคุณอันหาที่เปรียบมิได้ โดยขอ อนุญาติ พิมพ์หนังสือเรื่อง *ครองเรือน-ครองรัก จักเลิศแท้ ด้วยครองธรรม* ของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพรหม คุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เพื่อแจกมอบเป็นธรรมทานที่ ระลึกในโอกาสดังกล่าว

ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยกับทั้งอำนาจแห่งธรรม ทานที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงอำนวยผลอภิบาลให้ คุณวิรัช และคุณ พิมพ์สุภา ถนอมจิตร พร้อมทั้งคุณธาวีษ และคุณนันทเดช ถนอมจิตร ตลอดถึงญาติมิตรทุกคน เจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ประสพสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล ร่มเย็น งอกงามในธรรม ตลอด กาลทุกเมื่อ

วัดญาณเวศกวัน

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๙

สารบัญ

อนุโมทนา..... (๑)

ครองเรือน-ครองรัก จักเลิศแท้ ด้วยครองธรรม ... ๑

ความรักและศรัทธา กลั่นออกมาเป็นพร..... ๒

รักที่อยากหาความสุข กับรักที่อยากให้เขาเป็นสุข..... ๔

คู่สมรส ต้องพัฒนาความรัก ๖

ถึงจะแต่งงานไป แต่ใจของพ่อแม่คอยดูแลอยู่ใกล้ๆ . ๑๐

จะครองรักไว้ได้ ก็ต้องครองเรือนให้ดีด้วย..... ๑๓

ความจริงใจต่อกัน เป็นฐานที่มั่นของชีวิตคู่ครอง ๑๖

ปรับตัวได้ ให้ข้อแตกต่างเป็นส่วนเติมเต็ม ๑๗

เกิดเป็นคนควรฝึกตนเรื่อยไป ๒๑

อยู่ร่วมกันจะมีความหมายแท้

เมื่อเอาความเข้มแข็งมาเพิ่มกำลังกัน ๒๓

อดทนสามด้าน จะผ่านพ้นอุปสรรคสู่ความสำเร็จ..... ๒๕

รวมกำลังกันได้แล้ว

ก็มาเพิ่มพูนแผ่ขยายความสุขให้ไพศาล.....๒๘

คู่ครองเป็นคู่มิตร

มาช่วยกันพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคม ๓๓

ร่วมกันปลุกมงคลพฤษ์

เพื่อชีวิตสมรสที่เป็นสุขและมีคุณค่า ๓๖

พรแห่งธรรม นำความรักสู่การสร้างสรรค์..... ๓๙

ครองเรือน-ครองรัก

จักเลิศแท้ ด้วยครองธรรม*

ขออำนาจพร ในโอกาสมงคลของคุณทั้งสอง

วันนี้ถือว่าเป็นวันมงคล คือเป็นวันดีวัน
งาม มีบรรยากาศแห่งความสุข สดใส ร่าเริง
เบิกบาน ทั้งเอิบอím ปลื้มใจในขณะนี้ และให้
เกิดความหวังว่าจะเจริญงอกงามต่อไปข้าง
หน้า

* ธรรมกถา ของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ในการให้โอวาทอำนาจพร แก่คู่สมรส คุณณิชา สุขพานิช และคุณพสุ สุนทรพิทักษ์ เมื่อ
มานมัสการที่วัดญาณเวศกวัน ๑ สิงหาคม ๒๕๔๔

ความรักและศรัทธา กลั่นออกมาเป็นพร

ทั้งนี้ มงคลนั้นก็เกิดจากการทำกุศล คือ การทำความดีนั่นเอง ความดีนั้นมีทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ แต่ทั้งหมดก็เริ่มที่ใจ คือใจดี ได้แก่ใจที่มีคุณธรรม ซึ่งวันนี้มีหลายอย่าง

คุณธรรมในที่นี้ เริ่มด้วยมีความรัก ซึ่งเห็นได้ชัด เพราะการที่จะมาทำบุญ และรับพร พระที่หวังว่าจะเป็นมงคลนี้ ก็เกิดจากความรัก ของคุณพ่อคุณแม่ เป็นสำคัญ คือคุณพ่อคุณแม่ปรารถนาจะให้คุณทั้งสอง มีความสุขความเจริญ จึงได้เตรียมการต่างๆ รวมทั้งการที่จะให้ได้รับพรจากพระสงฆ์ด้วย

เพราะฉะนั้น การมารับพรพระนี่จึงมิใช่ มาเล่นลอย แต่มาด้วยเหตุปัจจัยสำคัญ คือ เกิดจากกำลังของคุณธรรม เริ่มด้วยความรัก

ความเมตตา ของคุณพ่อคุณแม่ ที่อยากให้ทั้งสองคนมีความสุขความเจริญต่อไป

นอกจากนั้นก็คือความมีศรัทธาในพระศาสนา ในพระรัตนตรัย รวมทั้งในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า การที่คุณพ่อคุณแม่มีความรักแล้วจะให้มาหาพระ ก็เพราะมีศรัทธา

เพราะฉะนั้น ทั้งศรัทธาและความรักคือเมตตา จึงเป็นคุณธรรมที่มาหนุนกัน ซึ่งออกผลเป็นการมารับพรจากพระสงฆ์

ในการรับพรนี้ เมื่อมาด้วยใจที่เป็นกุศล มีศรัทธาและเมตตาอย่างนั้น จิตใจที่ชื่นบาน ผ่องใส มีความสุข ตรงนี้แหละเป็นจุดสำคัญ เพราะจิตใจที่ผ่องใสเบิกบานเป็นสุขนั้น ทั้งเป็นกุศลและเป็นมงคลไปพร้อมกัน จึงได้ทั้งกุศลคือความดี และมงคลคือสิ่งที่น่ามาซึ่งความสุขความเจริญ

รักที่อยากหาความสุข กับรักที่อยากให้เขาเป็นสุข

ความรักที่เรียกว่าเมตตา^๑นี้เป็นคุณธรรม
สำคัญมาก เริ่มแรกพึงรู้ว่าความรักมีความหมาย
หลายอย่าง

คำว่า “ความรัก” นี้ ในภาษาไทยความ
หมายยังไม่ชัด จึงต้องโยงไปหาหลักธรรม ถ้า
ว่าตามหลักธรรม ความรักนี้แยกได้ง่ายๆ เป็น
๒ อย่าง

ความรักอย่างหนึ่ง คือ การที่พอใจชอบ
อะไรแล้ว ก็อยากได้สิ่งนั้นมาทำให้ตัวเองเป็นสุข

ความรักอีกอย่างหนึ่ง คือ ความอยากให้
คนอื่นเป็นสุข

เมื่อ^๒ก็ได้พูดถึงว่าคุณพ่อ คุณแม่ เป็นปัจจัย
สำคัญของการมารับพรวันนี้ คือมาเพราะความ

รักในใจของท่าน ความรักของคุณพ่อ คุณแม่ นี้
 เข้าในความหมายที่ ๒ คือความรักที่อยากให้ผู้
 อื่นเป็นสุข ผู้อื่นในที่นี้ก็คือ ลูกนั่นเอง

ความรักที่อยากให้ลูกเป็นสุขนี้ เป็นเหตุ
 ปัจจัยซึ่งทำให้ต้องหาทางทำให้ลูกเป็นสุขให้ได้
 เพราะอยากให้เขาเป็นสุขก็ต้องพยายามทำให้
 เขาเป็นสุข อย่างน้อยก็นึกถึงอนาคตว่าอยาก
 ให้ลูกมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าต่อไป เมื่อเรานับถือ
 พระพุทธศาสนา คือนับถือพระรัตนตรัย ก็ต้อง
 มารับพรพระ ซึ่งจะช่วยให้คุณเกิดความรู้สึกว่า
 มีความสบายใจมั่นใจในความหวังนั้นมากยิ่งขึ้น

เพราะฉะนั้น ความสุขจึงเป็นสิ่งที่เนื่อง
 ด้วยความรัก พอมีความรักอยากให้ผู้อื่นเป็นสุข
 และทำให้เขาเป็นสุขได้ หรือได้ทำในสิ่งที่จะทำ

ให้เขาเป็นสุขหรือหวังว่าจะเป็นสุขแล้ว ตัวเองก็
เป็นสุขด้วย

ความรักอีกอย่างหนึ่ง คือความรักที่ชอบ
ใจอยากได้เขามาทำให้ตนเป็นสุข ซึ่งจะมีความ
สุขเกิดขึ้นต่อเมื่อได้ผู้นั้นสิ่งนั้นมาแล้วทำให้ตัว
เป็นสุข

ความรักสองอย่างนี้เป็นเรื่องสำคัญ
ความแตกต่างข้อใหญ่อยู่ที่ว่า ความรักที่เป็น
คุณธรรมคือความรักแบบที่อยากให้เขาเป็นสุข

คู่สมรส ต้องพัฒนาความรัก

คนที่แต่งงานคงต้องยอมรับความจริงว่า
ตนเองมีความรักทั้ง ๒ ประเภท ต่างกันแต่จะมี
อย่างไหนมาก

ความสุขก็เปลี่ยนไปตามประเภทของความรัก คือมีความรักแบบไหนก็มีความสุขไปตามนั้น

ถ้ามีความรักแบบอยากได้เขามาทำให้ตนเป็นสุข ก็สุขต่อเมื่อเขามาทำให้ตนเป็นสุข แต่จะไม่ค่อยคำนึงถึงเขาว่าจะมีความสุขหรือไม่ ต่างกับความรักที่อยากให้เขาเป็นสุข ซึ่งจะสุขต่อเมื่อเขาเป็นสุข

ข้อที่ต่างกันมีหลายอย่าง แต่ข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือ ความสุขประเภทที่เกิดจากรักที่อยากได้เขามาทำให้ตนเป็นสุขนี้ เป็นความสุขข้างเดียว ซึ่งไม่แน่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นสุขหรือไม่ และถ้าไม่ได้ตามความต้องการก็อาจจะขัดใจ เมื่อขัดใจก็เกิดปัญหา ถ้าไม่เป็นไปตามความต้องการของตัวเองก็กลายเป็นว่าตัวเองเป็น

ทุกข์ แล้วก็ทำให้เกิดความขัดแย้ง เลยกทุกข์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ด้วยเหตุนี้ ชีวิตของผู้ที่แต่งงานจึงเป็นชีวิตที่ต้องก้าวไปในธรรมด้วย คือจะต้องก้าวไปสู่การพัฒนาชีวิตจิตใจ

ขอให้มองดูคุณพ่อคุณแม่ซึ่งมีความรักประเภทอยากให้ผู้อื่นเป็นสุข ถ้าคุณครองมีความรักอย่างคุณพ่อคุณแม่ที่อยากให้ลูกเป็นสุข เมื่อคนหนึ่งเป็นสุข อีกคนหนึ่งก็เป็นสุขด้วย ก็จะมีความสุขร่วมกันทั้งสองฝ่าย

จึงถือเป็นหลักในทางพระศาสนาว่า ความรักที่เรียกว่าเมตตาคือความรักที่อยากให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นสุขนั้น เป็นคุณธรรมที่ต้องทำให้มีขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะประสานชีวิตให้มีความสุขยั่งยืนมั่นคง

จำเป็นต้องย้ำเรื่องคุณธรรมคือ เมตตา เพราะว่ามีเมตตาที่ทั้งที่เราได้ยินกันอยู่เสมอ แต่เราก็มักไม่ชัดในความหมายว่าคืออะไร ซึ่งที่จริงก็ตัวนี้เอง คือความอยากให้คนอื่นเป็นสุขนี่แหละ เรียกว่าเมตตา ถ้าเมื่อไรเราอยากให้คนอื่นเป็นสุข นั่นคือเมตตาเกิดขึ้นแล้ว

เป็นธรรมดาว่า เมื่อเราอยากให้เขาเป็นสุข เราก็ต้องพยายามทำให้เขาเป็นสุข และเราจะมีความสุขก็ต่อเมื่อเขาเป็นสุข จึงเป็นการแน่นอนว่าความรักประเภทนี้จะทำให้เกิดความสัมพันธ์โยงใยที่ยึดเหนี่ยวจิตใจกัน เพราะว่าความสุขอย่างนี้เป็นสุขด้วยกันและอาศัยกัน

เหมือนอย่างคุณพ่อคุณแม่ที่ฝากความสุขไว้กับลูก เมื่อเห็นลูกมีความสุข คุณแม่ก็มีความสุข คุณพ่อก็มีความสุข แต่ถ้าลูกยังไม่สุข

คุณพ่อคุณแม่ก็เป็นห่วงเป็นกังวล บางทีก็เป็นทุกข์ไปเลย เพราะฉะนั้นอย่างน้อยก็ให้ท่านมีความหวังว่าลูกจะเป็นสุข พอมีความหวังท่านก็อึดใจสบายใจ

ถึงจะแต่งงานไป

แต่ใจของพ่อแม่คอยดูแลอยู่ใกล้ๆ

เมื่อมองให้ถูกต้อง การแต่งงานคราวนี้จึงมีความหมายมาก ไม่ใช่เป็นเรื่องของความรักเฉพาะคู่บ่าวสาวเท่านั้น แต่เป็นความรักที่โยนไปหาคุณพ่อคุณแม่ด้วย

ตอนนี้คุณพ่อคุณแม่ก็เท่ากับว่ามีความสุขไปขั้นหนึ่ง คือมั่นใจในลูกทั้งสองว่าการแต่งงานเริ่มต้นและดำเนินมาด้วยดีแล้ว แต่อีกขั้นหนึ่งความสุขของท่านฝากไว้กับอนาคตว่า ถ้า

ลูกดำเนินชีวิตไปดีมีความเจริญมั่นคง อันนั้น
คือความสุขที่แท้ของท่าน

เพราะฉะนั้น ลูกจึงต้องพยายามให้ท่าน
ได้ยินข่าวดีเรื่อยไป ที่จะทำให้ท่านเกิดความมั่น
ใจ ไม่เกิดความหนักใจ ยิ่งลูกไปอยู่ต่างประเทศ
ไกลๆ ก็เหมือนมีเสียงเตือนใจที่คอยบอกว่า
คุณพ่อคุณแม่อยู่เมืองไทยนี้ก็อยู่ตลอดเวลา
เพราะว่าพ่อแม่รักลูก จึงฝากความสุขทุกข์ ฝาก
ใจไว้กับลูก เพราะฉะนั้นถ้ามีข่าวดีพ่อแม่ก็มี
ความสุข อิ่มใจสบายใจ

จึงควรตั้งหลักไว้ว่า จะพยายามให้คุณ
พ่อคุณแม่ได้ยินแต่ข่าวดี การที่จะให้คุณพ่อคุณแม่
ได้ยินข่าวดี ก็คือตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำ
หน้าที่การงาน และดำเนินชีวิตในทางที่ดีงาม
ถูกต้อง โดยเฉพาะทั้งสองคนมีความสามัคคี

ประพฤติดีต่อกัน เมื่อได้ยินข่าวอย่างนี้ครวใจ
 คุณพ่อคุณแม่ก็มีความสุขทุกทีไป แล้วก็มองไป
 ข้างหน้าโดยมีความหวังในความสุขนั้นยิ่งขึ้น

การที่จะให้ความสุขมาร่วมกันหมดทุก
 ฝ่ายอย่างนี้ ทั้งสองคู่บ่าวสาวเองจะต้องพัฒนา
 ความรักคือเมตตาที่ขึ้นมาระหว่างกัน แล้ว
 ความสุขนี้ก็จะได้โยงไปถึงคุณพ่อคุณแม่เอง

ถ้าทั้งสองฝ่ายมีความรักแบบที่ว่าอยาก
 ให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นสุข ฐานที่มั่นคงก็จะเกิดขึ้น
 ต่างก็พยายามที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีความสุข
 แล้วชีวิตคู่ก็จะมีความสุขอย่างแน่นอน

การปฏิบัติเช่นนี้เป็นเรื่องของคุณธรรม
 เพราะฉะนั้นในทางพระศาสนาจึงได้สั่งสอน
 แนะนำหลักการครองเรือนไว้

วันนี้เอาत्मภาพจึงจะขอยกธรรมะสักชุดหนึ่งขึ้นมาเป็นตัวอย่าง แม้ว่าธรรมะสำหรับคู่สมรสจะมีหลายชุด แต่ชุดหนึ่งที่เรารู้สึกคุ้นบ่อยและเห็นว่าง่ายดี น่าจะทบทวนกันไว้ ก็คือหลักที่เรียกว่า "ฆราวาสธรรม"

จะครองรักไว้ได้ ก็ต้องครองเรือนให้ดีด้วย

ฆราวาสธรรม แปลว่า หลักธรรมสำหรับการครองเรือน หรือหลักธรรมสำหรับฆราวาสนั่นเอง ตรงไปตรงมา ฆราวาสธรรม ก็คือธรรมสำหรับฆราวาส

ที่จริง ฆราวาสในที่นี้ไม่ได้หมายถึงบุคคล แต่แปลว่าการครองเรือน ธรรมะสำหรับการครองเรือน และไม่ใช่เฉพาะคู่ครอง ชาวบ้านทุก

คนต้องใช้ทั้งนั้น โดยเฉพาะก็เริ่มจากผู้ที่มามีชีวิตร่วมกัน ซึ่งท่านแสดงไว้ ๔ ข้อ คือ

๑. **สัจจะ** แปลว่า ความจริง ทำไมพระพุทธเจ้าจึงเริ่มด้วยความจริงก่อน เดี่ยวต้องมาดูกัน
๒. **ทมะ** แปลตามตัวว่าการฝึก การฝึกหมายถึงการทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าหรือการพัฒนานั้นเอง เพราะคนเราจะมีความเจริญก้าวหน้าได้จะต้องมีการฝึก
๓. **ขันติ** แปลว่า ความอดทน ซึ่งแสดงถึงความเข้มแข็ง ความอดทนที่แสดงออกในทางรูปธรรม ก็คือ ความทนทาน หรือแข็งแรงทนทานนั่นเอง

๔. **จาคะ** แปลว่า ความเสียสละ เรื่องความสุขที่ได้พูดไปก็มาลงที่นี้ด้วย คือความสามารถสละความสุขของตนเพื่อผู้อื่น สำหรับคู่ครองก็หมายถึงสามารถสละความสุขของตนเพื่อคู่ครองได้ ซึ่งเมื่อพูดด้วยภาษาทางบวกก็เรียกว่ามีน้ำใจนั่นเอง การที่เราสละความสุขของเราเพื่อผู้อื่นได้ ก็คือเรามีน้ำใจ พอพูดว่ามีน้ำใจ ก็จะทำให้รู้สึกหนักแน่น และมีความรู้สึกในทางที่ดียิ่งขึ้น

ธรรม ๔ ข้อนี้แหละเป็นหลักสำคัญ แม้แต่ยังไม่มีธรรมข้ออื่นเลย มีเพียง ๔ ข้อนี้ ก็พอที่จะทำให้ชีวิตคู่ครองดำรงอยู่ได้ด้วยดี

ที่นี้ก็มาดูธรรม ๔ ข้อนั้นในความหมายสั้นๆ

ความจริงใจต่อกัน เป็นฐานที่มั่นของชีวิตคู่ครอง

ข้อที่ ๑ **สัจจะ** แปลว่าความจริง เริ่มจาก
จริงใจ เช่นรักจริง

คนเรานี้ ในความสัมพันธ์ระหว่างกันจะ
ต้องมีความจริงเป็นข้อที่ ๑ และจริงใจนี้สำคัญ
ที่สุด ถ้าขาดความจริงใจก็คือเตรียมหลอกลวง
เท่านั้นเอง และถ้าขาดสัจจะคือความจริงใจแล้ว
ทุกอย่างจะง่อนแง่นไปหมด เพราะฉะนั้นความ
จริงใจนี้ท่านจึงถือเป็นรากฐาน ต้องมีไว้ก่อน

เมื่อเริ่มต้นด้วยความจริงใจแล้วก็กลายเป็น
เป็นความซื่อสัตย์ ซึ่งทำให้เกิดความหนักแน่น
มั่นคง

เมื่อมีความจริงใจแล้วต่อมาก็ออกทาง
วาจา คือพูดจริง แล้วก็ออกทางการกระทำ คือ

พูดไปแล้วหรือสัญญาไปแล้วก็ทำตามนั้น ไม่ใช่
ปล่อยเรื่อยเปื่อยละเลยไม่เอาใจใส่

เมื่อมีความจริง ก็ถือว่ามีรากฐานที่เข้ม
แข็งมั่นคง อะไรๆ ที่ตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคงก็
มั่นใจได้ว่าจะดำรงอยู่ได้ด้วยดีและยั่งยืน

แต่ถ้าขาดความจริงเสียแล้ว ทุกอย่างก็
คลอนแคลนหมด แล้วต่อไปก็มีแต่ความง่อนแง่น
หวาดระแวงและว้าเหว่

เพราะฉะนั้นข้อที่ ๑ คือสัจจะ จึงเป็นราก
ฐานที่ต้องให้มีเป็นอันดับแรก

ปรับตัวได้ ให้ข้อแตกต่างเป็นส่วนเติมเต็ม

ต่อไปข้อที่ ๒ **ทมะ** แปลว่าการฝึก เป็น
ธรรมสำคัญตามหลักที่ทางพระถือว่า มนุषย์

เป็นสัตว์พิเศษที่ฝึกได้ พัฒนาได้ ศึกษาได้ เรียนรู้ได้ และจะประเสริฐด้วยการฝึก

มนุษย์ที่ฝึกแล้วจึงจะประเสริฐ ยิ่งฝึกมากก็ยิ่งประเสริฐมาก จนกระทั่งเมื่อฝึกดีเยี่ยม ก็จะมีประเสริฐจนกระทั่งเทวดาพระพรหมหันมากราบไหว้มนุษย์

ตอนแรกมนุษย์พากันไปไหว้เทวดา ไหว้พระพรหม แต่ทางพุทธศาสนาบอกว่ามนุษย์เราต้องฝึกตัวเอง ถ้ามนุษย์ฝึกศึกษาดีแล้ว เทวดาและพระพรหมกลับมากราบเรา ด้วยความดีของเราเอง

เราไม่ได้ยกตัวหรอก แต่หมายความว่าเทพพรหมเหล่านั้นเห็นความดี คือคุณธรรมและปัญญาของเราแล้ว ก็เคารพนับถือ โดยเฉพาะปัญญาความรู้-คิด-เข้าใจนี้มนุษย์ต้องฝึกขึ้นมา

การฝึกเริ่มต้นด้วยการปรับตัว เพราะเหตุ
ว่าคนที่มาอยู่ร่วมกันนี้ ย่อมเป็นธรรมดาที่จะมี
พื้นฐานนิสัยใจคอต่างๆ ไม่เหมือนกัน

แม้แต่ตัวเราเองคนเดียวนี้ก็ยังเปลี่ยนแปลง
ต่างกันไปได้ บางทีแค่ช่วงเวลาเดียวหนึ่ง
ก็เปลี่ยนแปลงไป เราก็ก่แปลกหรือขัดใจตัวเองได้ ยิ่ง
มาอยู่สองคนขึ้นไป อาการกิริยาวาจาต่างๆ ก็
อาจจะมีแปลกหูแปลกตากันได้เป็นธรรมดา
ท่านจึงสอนธรรมข้อ ๓๓ นี้ไว้

๓๓ ในความหมายแ่งนี้เป็นบทพิสูจน์
ความสามารถในการฝึกตนขั้นต้น คือการปรับ
ตัวได้ โดยเฉพาะการปรับตัวเข้าหากัน ไม่ให้
ความแตกต่างเป็นความขัดแย้ง แต่จะให้ดีต้อง
ให้ความแตกต่างเป็นส่วนเติมเต็ม

ความแตกต่างมีความหมายสองแบบ ความแตกต่างนั้น ถ้าใช้ไม่เป็นก็เป็นความขัดแย้ง แต่ถ้าปฏิบัติถูกต้อง ความแตกต่างก็จะช่วยให้เต็มเต็ม เพราะว่าคนเราไม่มีใครสมบูรณ์สักคน เมื่อสองคนมีข้อแตกต่างแต่นำมาเสริมกัน ก็กลายเป็นดีและทำให้สมบูรณ์

เพราะฉะนั้น ความแตกต่างถ้ารู้จักใช้จึงกลายเป็นดี เช่น คนหนึ่งพูดน้อย อีกคนหนึ่งพูดมาก เขามาปรับเข้าด้วยกันก็เลยพูดพอดี ถ้าทั้งสองคนพูดน้อยด้วยกันก็ได้เท่าเดิม จึงเอาความแตกต่างมาปรับให้พอดี

รวมความว่าปรับตัวเข้าหากัน ไม่ให้ข้อแตกต่างกลายเป็นความขัดแย้ง อีกทั้งเป็นการพิสูจน์ตัวเองด้วยว่าเรามีความสามารถในการฝึกตัวพัฒนาตัวแค่ไหน

สรุปว่า นี่เป็นเรื่องของการฝึกตนขั้นที่ ๑ คือ ปรับตัว ตั้งแต่ปรับตัวเข้าหากัน แล้วก็ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเข้ากับคุณพ่อคุณแม่ของทั้งสองฝ่าย ปรับตัวเข้ากับญาติมิตรทั้งหลาย ปรับตัวเข้ากับการทำงาน ฯลฯ ต้องปรับตัวมากมาย คนไหนปรับตัวได้เก่ง ก็มีเค้าของความสำเร็จในชีวิตมาก เพราะฉะนั้นจึงใช้การปรับตัวนี้เป็นหลักขั้นต้นในการพิสูจน์ความสามารถ

เกิดเป็นคนควรฝึกตนเรื่อยไป

ต่อจากปรับตัวก็ปรับปรุงตน ซึ่งเป็นการทำให้ดีขึ้นได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ปรับปรุงพัฒนากันเรื่อยไป ทั้งหมดนี้อยู่ในข้อ ทมะ ซึ่งแปลว่าการฝึก

อนึ่ง *ทมะ* การฝึกนี้ มักแปลกันว่าช่มใจ ซึ่งเป็นความหมายเพียงส่วนนิดเดียวของ *ทมะ* คือเวลาจะปรับตัวปรับใจหรือฝึกตัวเองนั้น มักจะต้องมีการบังคับใจตัวเอง หรือในเวลาเจออารมณ์ที่มากระตุ้นยั่วเย้า เราต้องช่มใจไว้ระงับใจได้ ก็เลยไปเน้นกันตรงที่ว่าช่มใจ บางทีก็เลยแปล *ทมะ* ว่าช่มใจ

ความจริงการช่มใจเป็นส่วนนิดเดียวของ *ทมะ* แท้จริงนั้น *ทมะ* ก็คือการฝึกนั่นเอง ซึ่งหมายถึงการที่จะเจริญพัฒนาต่อไปได้อย่างกว้างขวางมากมายไม่มีที่สิ้นสุด ตามคติของพระพุทธศาสนาซึ่งให้หลักไว้ว่า *ทนุโต เสฏฺฐิโจ มนุสฺสเสสุ* แปลว่า ในหมู่มนุษย์ ผู้ที่ฝึกแล้วประเสริฐสุด

อยู่ร่วมกันจะมีความหมายแท้ เมื่อเอาความเข้มแข็งมาเพิ่มกำลังกัน

ต่อไปข้อที่ ๓ คือ **ขันติ** ความอดทน แสดงถึงความแข็งแรงและทนทาน เหมือนอย่างเราก่อสร้างอะไร จะใช้วัสดุเช่นไม้ ก็ต้องหาไม้ที่แข็งแรงและทนทาน ทนแดด ทนฝน เป็นต้น

ว่าถึงในทางนามธรรม เมื่อคนเราดำเนินชีวิตไปนี้ แน่นอนว่าสิ่งทั้งหลายรอบตัวเรามันไม่ได้เป็นไปตามใจเรา เราจะต้องพบเห็นเจออะไรที่เราจะต้องเข้าไปเผชิญ ผจญ ตลอดจนต้องฟันฝ่าไป อย่างน้อยก็ต้องเจอสิ่งกระทบกระทั่งต่างๆ

ในภาวะและสถานการณ์เหล่านี้ เราต้องมีความเข้มแข็ง โดยมีจิตใจที่อดทน ซึ่งถ้าเทียบกับทางรูปธรรม ก็เป็นความแข็งแรงทนทาน

แต่ในทางจิตใจก็คือความเข้มแข็งอดทน ซึ่งจะ
ทำให้พาชีวิตผ่านพ้นอุปสรรคขวากหนามไปได้

แกนของความอดทนก็คือความเข้มแข็ง
ถ้าคนสองคนมีกำลังมีความเข้มแข็งมาคนละ
หนึ่ง พอมาอยู่ด้วยกัน ก็ได้กำลังความแข็งแรง
เข้มแข็งเพิ่มอีกหนึ่งเป็นสอง แต่ถ้าความแข็ง
แรงมาลบกันก็เหลือศูนย์ เพราะฉะนั้นจึงต้อง
ให้เป็นบวก คือมาเสริมกัน

คนที่แต่งงานถือว่าได้กำไร เพราะได้
กำลังเสริมขึ้นมามาก พ่อแม่ก็เพิ่มอีกสองท่าน
พี่น้องก็เพิ่มอีกสี่ห้าคน ญาติมิตรก็เพิ่มอีก
เยอะแยะไปหมด คนที่แต่งงานจึงได้กำไรมาก
มีกำลังเพิ่ม เพราะฉะนั้นจะต้องรู้จักใช้กำลังที่
เพิ่มขึ้นมานั้นให้เป็นประโยชน์

ที่นี่เราก็นำกำลังรวมกันของเรานั้นมาใช้
ในการที่จะทำให้ชีวิตของเราเดินไปข้างหน้า ให้
มาเป็นกำลังที่เสริมกัน อย่าให้มาเป็นกำลังที่
บั่นทอนกัน

อดทนสามด้าน

จะผ่านพ้นอุปสรรคสู่ความสำเร็จ

ในการอยู่ร่วมกันนั้น ความเข้มแข็งอดทน
จะแสดงออกมาในชีวิตประจำวัน ตามที่ท่าน
แยกไว้เป็น ๓ ด้าน

ด้านที่ ๑ คือ อดทนต่อความลำบาก
ตรากตรำ ธรรมชาติความลำบากตรากตรำนี้จะ
เน้นไปในแง่การประกอบอาชีพการงาน รวมทั้ง
การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งต้องใช้ความอดทนบ่อยๆ
เช่น บางทีมีเหตุจำเป็นให้ต้องอยู่ดึกบ้าง ต้อง

ฝ่าแดดฝ่าฝนบ้าง เพราะดินฟ้าอากาศไม่เข้าข้างใคร แต่เราจะต้องสู้ หรือแม้แต่ตัวงานนั่นเองที่ยากก็ต้องตรากตรำ

นี่คือด้านที่ ๑ ความเข้มแข็ง อดทนต่อความลำบากตรากตรำได้ ไม่ทำถอย ไม่อ่อนแอ ไม่ระย่อ นี่เป็นคุณสมบัติสำคัญ พระพุทธเจ้าตั้งแต่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ ถ้าไม่มีขันตินี้ จะไม่มีทางสำเร็จโพธิญาณ เพราะฉะนั้นจะต้องมีขันติด้านที่ ๑ อดทนต่อความลำบากตรากตรำได้

ด้านที่ ๒ คือ อดทนต่อทุกขเวทนา เป็นธรรมดาของชีวิตมนุษย์ บางทีเราก็เจ็บปวดเมื่อยล้า แม้แต่นั่งอยู่ที่นี้เดี๋ยวก็อาจจะเมื่อยล้าขึ้นมา หรือบางครั้งเราก็เจ็บไข้

คนที่มีความอดทนจะไม่ไว้วาย ไม่งอแง แต่จะอยู่ในเหตุผล และทำตามเหตุผล เมื่อมี

โรคมีภัยเจ็บไข้ก็รักษาไปตามเหตุผล ไม่ใช่ปล่อยไว้ ถ้าปล่อยไว้ก็ไม่ใช่ออดทน แต่ท่านเรียกว่าประมาท ซึ่งก็เสียอีก คืออดทนในทางจิตใจที่สู้ได้ แต่ต้องทำการแก้ไขไปตามเหตุผลให้ถูกต้อง ข้อนี้เรียกว่าอดทนต่อทุกขเวทนา

ด้านที่ ๓ คือ อดทนต่อสิ่งกระทบกระทั่งใจ ข้อนี้ตรงกับที่โบราณพูดว่า “ลึนกับพินก็ยังกระทบกันได้” กล่าวคือ เมื่อคนมาอยู่ร่วมกัน แม้ไม่เจตนา ก็มีทางที่อาจจะพูดไปโดยพลั้งเผลอ แล้วก็ไปกระทบกระเทือนจิตใจอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ กิริยาอาการบางอย่างที่แสดงออกไปแม้ไม่ได้ตั้งใจ ก็กระทบกระเทือนกันได้ ซึ่งเราควรใช้เป็นเครื่องทดสอบตัวเอง เป็นเครื่องพิสูจน์ความอดทน ไม่ว่าจะความ ไม่เอาอารมณ์ แต่ใช้ปัญญา

เมื่อใช้ปัญญาาก็กลับไปข้อ ๒ คือ ทมะ การฝึกตน ซึ่งเป็นเรื่องของการรู้จักคิดพิจารณา คือแทนที่ว่าถูกรามณ์กระทบกระทั่งแล้วจะ วู่วาม เราก็ไม่หมุนไปตามอารมณ์ แต่เราเอา เหตุผล โดยหันมาใช้ข้อ ๒ ทมะ มาปรับมาฝึก มาแก้ จึงได้ข้อ ๒ กับข้อ ๓ มาประสานกัน

รวมความว่าข้อ ๓ เป็นเรื่องที่ว่าจะช่วย ให้เรามีความเข้มแข็ง ยืนหยัด ฝ่าฟันสิ่งกีดขวาง ต่างๆ ไปได้

รวมกำลังกันได้แล้ว

ก็มาเพิ่มพูนแผ่ขยายความสุขให้ไพศาล

ต่อไปข้อ ๔ จาคะ แปลว่า ความเสียสละ แต่เวลาแปลอย่างนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเหมือน

กับว่าจะต้องฝืนใจ คือทุกๆ ที่ไม่อยากให้ แต่เราต้องจำใจสละอะไรอย่างนี้

คนที่ฝึกดีแล้ว จะไม่รู้สึกฝืนใจ เพราะมีคุณธรรม เหมือนอย่างคุณพ่อคุณแม่ที่มาทำมา ให้แก่ลูกนั้น การสละก็ไม่ใช่สละ การให้ไม่เป็นการฝืนใจ ตัวแปรนั้นก็คือความรักนี่เอง

ความรัก ก็คือความปรารถนาดีมีน้ำใจอยากให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นสุข เหมือนคุณพ่อคุณแม่ให้ของแก่ลูกก็ไม่ต้องฝืนใจอะไร แล้วก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ แต่ให้แล้วกลับเป็นสุขด้วย เพราะว่ารักอยากให้ลูกเป็นสุข พอให้แล้วลูกเป็นสุขตัวเองก็สมใจ แล้วตัวเองก็เป็นสุข

คู่ครองก็เช่นเดียวกัน ถ้ามีความรักจริง มีเมตตา มีความรักปรารถนาดี อยากให้เขาเป็นสุข

ก็จะทำเพื่อเขาได้ ใจก็คิดแต่ว่าจะทำอย่างไรให้
เขาเป็นสุข อันนี้แหละคือสิ่งที่เรียกว่า “น้ำใจ”

น้ำใจนี่จะเป็นสิ่งที่ประสานให้มีความ
ระลึกถึงกัน ทางพระเรียกว่าเป็นธรรมเครื่องให้
ระลึกถึงกัน ทำให้จดจำอยู่ในใจ และเป็นความ
ซาบซึ้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้มีความ
สามัคคีกันลึกซึ้งแน่นแฟ้น

เพราะฉะนั้น ข้อสุดท้ายนี้จึงมาเสริม
ธรรมข้อแรก คือสัจจะที่เป็นฐานให้มั่นคงยิ่งขึ้น
โดยเป็นตัวยึดเหนี่ยวให้แน่นเหนียวมั่นคง
เพราะฉะนั้นข้อสุดท้ายนี้จึงสำคัญ ท่านจึงเน้น
ว่าต้องให้มีความรักประเภทเมตตา อย่างที่ย้ำ
ว่าคือความรักที่อยากให้เขาเป็นสุข

เมื่ออยากให้เขาเป็นสุข ก็ทำเพื่อเขาได้
โดยที่เราไม่รู้สึกรับเป็นทุกข์ และเราก็ไม่รู้สึกรว่าจะ

ต้องฝืนใจ แต่ถ้าเมื่อไรไม่มีจาคะนี่ก็จะฝืนใจทันที และจะเอาแต่ใจตัวเอง คือเรียกร้องว่าต้องมาทำให้ฉัน ถ้าไม่ทำให้ฉันก็ขัดใจกัน ทำให้มีแต่ความขัดแย้ง

แต่พอคิดว่าทำอย่างไรจะ让她เป็นสุข คราวนี้แหละจะมีแต่เรื่องดีทั้งนั้น จะคิดขึ้นมาก็มีแต่ว่า เอ ทำอย่างไรนะจะ让她เป็นสุขได้ เหมือนอย่างคุณพ่อคุณแม่คิดถึงลูกว่าจะทำอย่างไรให้ลูกเป็นสุข ซึ่งดีทั้ง ๒ ฝ่าย ตัวเราก็มีความสุขเมื่อเห็นเขาเป็นสุข สุขด้วยกัน

เพราะฉะนั้น จาคะจึงเป็นธรรมชาติสำคัญที่ท่านเอามาปิดท้าย ว่าให้มีน้ำใจต่อกัน ใจกว้าง ไม่คับแคบ เปิดใจต่อกัน ยอมสละความสุขของตนเพื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้

ถ้ามีน้ำใจ สละความสุขให้แก่กันได้อย่าง
นี้แล้ว ไม่ว่าจะเผชิญชีวิตอย่างไรก็ไปด้วยกันได้
อีกฝ่ายหนึ่งมีความลำบากเดือดร้อน ตั้งแต่เจ็บ
ไข้ ก็มาเฝ้าพยาบาลรักษาโดยไม่เห็นแก่หับแก่
นอน และก็มีความสุขด้วย เพราะมีน้ำใจต่อกัน

ต่อจากนั้นก็ขยายน้ำใจนี้ออกไปสู่คุณพ่อ
คุณแม่ทั้งสองฝ่าย สู่ญาติมิตร และต่อไปก็สู่
เพื่อนมนุษย์ทั่วไป มีอะไรที่เราจะช่วยเพื่อน
มนุษย์ให้มีความสุขหายทุกข์ยากได้ ก็ช่วยเขาไป

พอเรามีกำลังมากขึ้น มีเงินมีทอง ก็ไป
บำเพ็ญประโยชน์ ช่วยให้เพื่อนมนุษย์มีความ
สุข ความสุขของเราที่ขยายกว้างยิ่งขึ้น ยังมีคุณ
ธรรมคือความรักที่ถูกต้องมากเท่าไร ความสุข
ของเราก็ยิ่งขยายออกไปเท่านั้น เพราะว่า
ความรักในที่นี้คือความอยากให้เขาเป็นสุข เมื่อ

ทำอะไรให้เขาเป็นสุขได้เราก็เป็นสุขด้วย เพราะฉะนั้น คุณธรรมกับความสุขจึงไปด้วยกัน ซึ่งเป็นจริยธรรมที่ถูกต้อง อันจะไม่ต้องฝืนใจ

คู่ครองเป็นคู่มิตร

มาช่วยกันพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคม

เป็นอันว่าครบ ๔ ข้อแล้ว ได้หลักฆราวาสธรรมนี้ คู่ครองก็ตั้งครอบครัว ทำให้บ้านเรือนอบอุ่น ร่วมเย็นเป็นสุข มั่นคง และมีชีวิตชีวา ทวนหัวข้ออีกที่ว่า

๑. **สัจจะ** ความจริง เป็นรากฐาน เหมือนกับต้นไม้มีรากแก้วที่มั่นคงแข็งแรง
๒. **ทมะ** ฝึกตน ตั้งแต่ปรับตัวจนถึงปรับปรุงตนเองพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

๓. **ขันติ** อดทน ได้แก่ความเข้มแข็ง และทนทาน มีกำลังที่จะฟันฝ่าสิ่งยากลำบากไปด้วยกัน
๔. **จาคะ** สละได้ คือให้ความสุขของตัวเอง แก่อีกฝ่ายหนึ่งได้ ด้วยจิตใจที่มีความรักอยากให้เขาเป็นสุข ซึ่งกลายเป็นความมีน้ำใจ

เมื่อได้ ๔ ข้อนี้ ก็มั่นใจได้ว่าชีวิตคู่ครอง จะมีความเจริญมั่นคง มีความสุข แล้วก็ยังสามารถแผ่ความสุขนี้ออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะชีวิตแต่งงานที่ถูกต้อง ก็คือการทำงานที่เรามาพัฒนาชีวิตของเราขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

เราเคยอยู่คนเดียวเราพัฒนาชีวิตได้แค่นี้ เมื่อเรามาอยู่สองคนเราก็ควรจะพัฒนาได้มากยิ่งขึ้น โดยมาช่วยกัน ให้คู่ครองเป็นกัลยาณมิตร

แก่กัน อย่างพุทธภาษิตที่แสดงสถานะของภรรยา ตามหลักพุทธศาสนาว่า ภริยา ปรมา สขา แปลว่า ภรรยาเป็นยอดมิตร หรือภรรยาเป็นยอดสหาย

การมีคู่ครอง เท่ากับว่าเราได้เพื่อนที่มา อยู่ด้วยกัน และมาเป็นทีปรึักษามาเสริมกำลัง แก่กัน จึงยิ่งพัฒนาชีวิตได้ดียิ่งขึ้น

ในแง่นี้ชีวิตสมรสก็เลยกลายเป็นเวที ปฏิบัติธรรม ตัวเองก็พัฒนาตนมากขึ้น แล้วก็มี กำลังในการที่จะสร้างสรรค์ทำความดีมากขึ้น กับทั้งมีกำลังที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เกื้อกูล แก่โลกมากขึ้นด้วย

เมื่อมีกำลังมากขึ้น คู่ครองจะแบ่งงานกัน โดยคนหนึ่งทำด้านหนึ่งๆ ก็ได้ หรือจะเสริมกันก็ได้ ในการที่จะทำความดีที่เป็นจุดหมายเพื่อ

สังคมและประเทศชาติ แต่ไม่ว่าจะทำอะไรก็ทำได้มากยิ่งขึ้น ขอเพียงให้ตั้งจุดหมายไว้ให้ดี

เมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องแล้ว ชีวิตแต่งงานก็เป็นชีวิตแห่งความดีงาม ที่จะได้เสริมประโยชน์ทั้งแก่ชีวิตตนเอง ชีวิตของครอบครัว วงศ์ตระกูล ตั้งแต่บิดามารดาเป็นต้นไป ตลอดจนถึงสังคมประเทศชาติทั้งหมด

ร่วมกันปลูกมงคลพฤษ์

เพื่อชีวิตสมรสที่เป็นสุขและมีคุณค่า

การเริ่มชีวิตแต่งงานนี้ ขอให้เหมือนกับว่าคู່ครองทั้งสองมาร่วมกันปลูกต้นไม้ขึ้นต้นหนึ่ง ซึ่งเป็นต้นไม้แห่งวันวิवाห์

ต้นไม้แห่งชีวิตสมรสนี้ จะต้องให้มีคุณสมบัติ ๔ อย่างของต้นไม้ที่ดี คือ

๑. มีรากแก้วที่แข็งแรงมั่นคง ซึ่งจะช่วยให้ต้นไม้ยืนต้นอยู่ได้ยืนนานมั่นคง อันได้แก่ สัจจะ

๒. มีศักยภาพในการเจริญเติบโตงอกงาม สามารถแตกกิ่งก้านสาขา มีดอกมีใบมีผลได้ สะพรั่ง ข้อนี้ได้แก่ ทมะ คือการพัฒนาตัวเอง ฝึกตัวเองเรื่อยไป ไม่ว่าจะเจออะไรก็มองในแง่การฝึก ให้ชีวิตเป็นสนามฝึก เจอปัญหาที่เอามาเป็นแบบฝึกหัด ซึ่งมีแต่ดีทั้งนั้น เพราะทำให้ยิ่งเจริญงอกงามไปด้วยกัน

๓. มีความแข็งแรงทนทาน ต้นไม้จะยืนต้นดำรงอยู่ได้ดี ต้องแข็งแรงทนทานต่อดินฟ้าอากาศ ทนต่อพืชต่างๆ ที่อยู่ข้างๆ ซึ่งมาแย่งอาหาร หรือบางที่มีกาฝากและพวกแมลงต่างๆ มาชอนมาไช ตลอดจนบางที่มีลมแรงเป็นมรสุม

ต้องยืนต้นผ่านพินัยทุกอย่างไปได้ นี่คือข้อ
ขัณฑ์ ความเข้มแข็งอดทน

๔. มีน้ำเลี้ยงบริบูรณ์ ข้อนี้สำคัญ ถ้าขาด
อาหารเสียอย่างเดี๋ยวต้นไม้ก็เฉาเหี่ยวแห้ง ถึง
จะแข็งแรงอย่างไรก็อยู่ไม่ไหว แต่ถ้ามีน้ำหล่อ
เลี้ยงดีแล้ว ต้นไม้ก็จะชุ่มฉ่ำสดชื่น ใบเขียวขจี
งอกงาม มีดอกสวยงามน่าดู มีผลดกดีขึ้นไป

ตอนนี้แหละ ต้นไม้เองก็ดีมีความสุข
แล้วก็มองดูดีด้วย ใครมาเห็นก็ชื่นใจสดชื่นไปด้วย

เหมือนอย่างต้นไม้ที่งอกงาม มีใบเขียว
ขจีดอกสะพรั่ง ใครมาเห็นก็สบายใจ ชีวิตครอบครัว
ที่อยู่ที่ดีมีความสุข ใครมาเห็นก็ชื่นใจด้วย

นอกจากนั้นเขายังได้อาศัย เหมือนต้นไม้
ที่ใบดกเขียวขจี คนเดินทางมาร้อนๆ ก็เข้าพัก
ใต้ร่มไม้ได้อาศัยร่มเงามีความสุข แถมมีดอกให้

ชื่นชมด้วย ดอกก็สวยงาม หากเกิดหิวขึ้นมาก็มี
ผลให้รับประทานอีกสัก แขนงจะดี

เพราะฉะนั้น ชีวิตสมรสจะดีถ้ามีคุณสมบัติ
สมบัติทั้ง ๔ และพอถึงข้อ ๔ คราวนี้ก็มี ความ
สุขทั้งในชีวิตคู่ครองเอง และแผ่ความสุขไปให้
แก่คนใกล้เคียง ญาติมิตร แล้วก็แผ่ความสุขไป
ให้แก่เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายทั่วไป

ชีวิตสมรสที่มีคุณสมบัติครบ ๔ ประการ
มีกำลังดี มีความสามารถแผ่ประโยชน์สุขนั้น
ออกไป เหมือนกับต้นไม้ที่มีคุณสมบัติครบ ๔
ประการ ดังได้กล่าวมา

พรแห่งธรรม นำความรักสู่การสร้างสรรค์

วันนี้ก็เหมือนกับว่า คู่วิเวห์ ได้มาเริ่มปลูก
ต้นไม้แห่งชีวิตสมรสขึ้นแล้ว ก็ขอให้ตั้งใจช่วย

กันบำรุงรักษาต้นไม้ต้นนี้ให้เจริญงอกงาม ให้มี
คุณสมบัติทั้ง ๔ ประการดังได้กล่าวมา ซึ่งก็คือ
การมีธรรม ทั้งสี่จะ *ทมะ* *ขันติ* และ *จาคะ*

พระสงฆ์ขออวยชัยให้พรพร้อมกับคุณพ่อ
คุณแม่ทั้งสองฝ่ายด้วย เพราะว่าความมีจิต
เมตตา คือความรักของคุณพ่อคุณแม่นี้แหละ
เป็นพรอันประเสริฐ อย่างที่โบราณเราบอกวา
ไปไหนๆ พระคุณของคุณแม่ตามไปคุ้มครอง

ยกตัวอย่างเช่นว่า เพราะความรักของท่าน
จึงทำให้เรามีจิตใจรักท่าน และนึกถึงท่าน เวลาไป
ไหนนึกถึงคุณพ่อคุณแม่ขึ้นมาเมื่อใดก็ทำให้เรา
มีกำลังใจว่า ไ้ คุณพ่อคุณแม่รออยู่นะ ท่านรอเราอยู่

ถ้าเราไปเรียนหรือไปทำงานต่างแดนต่าง
ไกล ท่านรออยู่เมืองไทย กำลังรอฟังข่าว ท่าน
ห่วงเราอยู่ พอนึกถึงท่านเราก็มีกำลังใจแรง

ศึกษาเล่าเรียนเพื่อท่านจะได้ข่าวดีๆ แล้วท่าน
จะได้มีความสุข นี่ก็คือเรามีความตั้งใจดีต่อ
ท่าน อยากให้ท่านเป็นสุข

ถ้าจะทำอะไรไม่ดี พอนึกถึงท่านก็ยังใจ
ว่า โอ้ เดียวคุณพ่อคุณแม่รู้แล้วท่านจะเสียใจ
อย่างนี้เรียกว่าพระคุณของคุณพ่อคุณแม่ตามไป
คุ้มครอง ทั้งยึดเหนี่ยวจิตใจและคุ้มครองโดยให้
กำลังใจ เพราะฉะนั้นจึงขอให้ตั้งใจอย่างที่พูด
เมื่อกี้ คืออย่างน้อยตั้งใจว่า ขอให้คุณพ่อคุณแม่
แม่ได้ยินแต่ข่าวที่ดี เพียงแค่นี้ก็เริ่มได้ผลทันที

ที่นี้ระหว่างที่เล่าเรียนศึกษา ถ้าคิดถึง
บ้านขึ้นมา พอลึกถึงก็ต้องนึกว่าตอนนี้คุณพ่อ
คุณแม่กำลังรอความหวังจากเรา ถ้าเรานำ
ความสำเร็จไปให้ ท่านก็จะมีมีความสุข

พอคิดถึงอย่างนี้ จิตใจแทนที่จะว่าเหว
 หงอยเหงา ก็ไม่ว่าเหวหงอยเหงา แต่กลับจะ
 กระตือรือร้นขึ้นมา ทำให้มีกำลังเล่าเรียนศึกษา
 ยิ่งขึ้น นี่คือความรักที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นกำลังเสริม
 ซ้ำกันและกัน แล้วก็เสริมความสุขยิ่งขึ้นด้วย

วันนี้ การปลุกต้นไม้แห่งชีวิตสมรสจึงมี
 ความหมายขยายโยงไปถึงคุณพ่อคุณแม่ และ
 ญาติมิตรทั้งหมด ให้ทุกคนเจริญอกงามใน
 ความสุขและความดีไปด้วยกัน

ขอร่วมใจกับคุณพ่อคุณแม่ทั้งสองฝ่าย และ
 ญาติมิตรทุกท่าน ที่มีความรักความปรารถนาดี
 ต่อเจ้าสาว และเจ้าบ่าว ขออาราธนาคุณพระ
 รัตนตรัยอวยชัยให้พร

รัตนัตตยานุภาวณะ รตนัตตยเดชะสา
 ด้วยเดชานุภาพคุณพระรัตนตรัย พร้อมทั้งบุญ

กุศล โดยเฉพาะความรักความเมตตาของคุณ
พ่อคุณแม่ และคุณความดีมีศรัทธาในธรรมที่มา
ช่วยให้เรานำเอาความรักมาเป็นเครื่องสร้าง
เจริญในความดีงาม ให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์

ขออนุภาพแห่งกุศลความดีต่างๆ เหล่านี้
มาเป็นกำลังอภิบาลรักษาให้คู่บ่าวสาว พร้อม
ทั้งคุณพ่อคุณแม่ ญาติมิตรทั้งหลาย เจริญออก
งามด้วยจตุรพิธพรชัย มีกำลังกาย กำลังใจ
กำลังปัญญา กำลังความสามัคคี ที่จะดำเนินชีวิต
ก้าวหน้าไปในการศึกษาเล่าเรียน และอาชีพ
การงาน ให้ประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมาย
ยังประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตตน ครอบครัว
วงศ์ญาติ สังคม ประเทศชาติ และชาวโลกทั้ง
หมด มีความร่มเย็น งอกงามในพระธรรมของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ

